

Nr 534

Av fröken **Andersson** och herr **Svärd**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, m. m.

Vi använde 1955 i runt tal 26 miljarder kronor för konsumtion — inemot 70 % av nettonationalinkomsten. Att konsumentupplysning och konsumentvaruforskning har viktiga funktioner att fylla i ett modernt samhälle, därom behöver följaktligen inte råda delade meningar.

Konsumentupplysningen skall vara fri och obunden, vederhäftig men samtidigt lättillgänglig. Den bör stå oberoende av inflytande från såväl producentintressen som från staten. Den skall vara snabb och följsam i förhållande till marknaden och inte hindras av stela normer och byråkratisk organisation. Tidningar och tidskrifter har därför en utomordentligt viktig uppgift att fylla på konsumentorienteringens område, och det är glädjande att pressen i vårt land under senare år i allt högre grad intresserat sig för denna uppgift. Inte endast storstadstidningarna utan också landsortspressen spelar härvidlag en stor roll. Åtskilliga tidskrifter, även facktidskrifter, ägnar betydande utrymme åt konsumentupplysning och all sannolikhet talar för att deras exempel kommer att vinna efterföljd på fler och fler håll. Utvecklingen i Sverige kommer säkerligen att gå i samma riktning som i USA, det land som nått längst på konsumentupplysningens område. Där har både dagstidningar och vecko- och månadsmagasin i en utsträckning, som vi ännu inte blivit riktigt vana vid, tagit sig an denna sak med gott resultat i första hand för konsumenterna men också för producenter och myndigheter, vilka genom att hålla intim kontakt med vad som rör sig på konsumentfronten får värdefulla impulser och kontinuerlig vägledning. Tidskrifter som Good House Keeping och Mac Calls Magazine har till sitt förfogande egna provkök och laboratorier och når med sina löpande informationer ut till en bred publik. Det har vidare i USA vuxit fram en organisation, Consumers Union, vilken, som namnet antyder, är en ren konsumentsammanslutning. Den åtnjuter icke något ekonomiskt stöd varken från producenter eller det allmänna utan är helt självfinansierad. På grundval av undersökningar i egen regi och i samarbete med olika privata eller offentliga vetenskapliga institutioner bedriver den ett omfattande och effektivt upplysningsarbete om de varor, som i en allt väldigare ström ställs till konsumenternas förfogande på den amerikanska marknaden. Dess publikationer

(månadstidskriften Consumers Report och den årliga Buying Guide, bägge utan annonser) har vunnit stor spridning i de inkomsttagargrupper, vilkas köpvanor särskilt påverkar produktionens inriktning — familjer med 4 000—10 000 dollar per år. (Medelinkomsten efter skatt beräknas i USA till ca 5 000 dollar.)

De forskningar och undersökningar som är nödvändiga för att informera konsumenterna om den aktuella utvecklingen på varumarknaden kräver långt ifrån alltid någon omfattande apparat. Ofta rör det sig om bedömningar utifrån praktiska synpunkter som kan företagas av på området erfaret folk, t. ex. intresserade och kunniga husmödrar. Då komplicerade undersökningar påkallas, måste dessa självfallet ombesörjas av vetenskapligt skolade fackmän. I vårt land bedrivs f. n. forsknings- och kontrollverksamhet på konsumtionsvaruområdet i större eller mindre omfattning av 94 olika statliga institutioner. Därtill kommer forskning av motsvarande slag som handhaves av de privata företagen och konsumentkooperationen samt av privata forskningsinstitut. Det synes sålunda vara rätt väl sörjt för själva forskningssidan.

Det är emellertid angeläget att i forskningsverksamheten dra en bestämd boskillnad mellan forskning rörande värdet och användbarheten av de varor, som redan utbjudes på marknaden, och forskning på produktionsstadiet i syfte att förbättra eller nyskapa varor. Konsumentupplysning bör huvudsakligen vara kombinerad med forskning av förstnämnda art. I en konkurrenshushållning ankommer det på producenterna att svara för den forskning som erfordras för att undan för undan förse allmänheten med bättre och bättre produkter.

I proposition nr 105 föreslår Kungl. Maj:t dels förstatligande av HFI med vidgade uppgifter på konsumentupplysningens område, dels inrättande av ett självständigt konsumentråd samt dels uppförande på riksstaten av ett särskilt anslag för konsumentvaruforskning och konsumentupplysning i statlig regi. Starka betänkligheter kan anföras mot en lösning efter dessa linjer. Statlig konsumentupplysning måste ofta riskera att komma i konflikt med enskilda uppfattningar och intressen på både producent- och konsumentensidan, vilket inte gagnar saken. Det har redan anförts att en effektiv konsumentupplysning måste besitta ett stort mått av snabbhet och flexibilitet i förhållande till marknaden. Det är inte troligt att en statlig institution kan uppfylla dessa fordringar. Den statliga apparaten blir gärna tungrodd, byråkratisk, långsam. Den blir lätt konventionell i sina värderingar. Föredragande statsrådet finner det "självljart, att bidrag från anslaget icke skall lämnas till undersökningar om varor av mera exklusivt eller mindre nyttobetonat slag som exempelvis bilar och televisionsapparater". Efter vilka normer ämnar man avgöra

vad som är "mera exklusivt" eller "mindre nyttobetonat"? Att bilar skulle tillhöra dessa varukategorier måste förvåna många, och televisionapparater lär i en snar framtid bli var mans egendom också i Sverige.

I propositionen påpekas att gränsdragning måste ske mellan de prisupplysningar som skall lämnas av statens pris- och kartellnämnd och av HFI. Om HFI tycker sig finna påfallande skillnader mellan ett varuslags kvalitets- och prisnivå, bör institutet fästa pris- och kartellnämndens uppmärksamhet på problemet, varefter nämnden kan göra en närmare undersökning. Liksom hittills skall upplysningen om själva varudeklarationerna i första hand ombesörjas av varudeklarationsnämnden. Det nya konsumentrådet skall samordna forskningsarbetet. HFI skall emellertid principiellt intaga en självständig ställning i förhållande till rådet men bör hos detta "kunna ansöka om bidrag från det särskilda anslaget till forskning och upplysning". Institutets direktör, som i praktiken måste bära huvudansvaret för verksamheten, skall vara föredragande inför styrelsen men inte tillhöra denna! I styrelsen skall ingå en representant för pris- och kartellnämnden samt en representant för konsumentrådet. "Vidare bör staten som huvudman vara representerad och några platser i styrelsen reserveras för olika berörda intressen." Att en organisation av detta egendomliga och otympliga slag skulle kunna bli ett effektivt instrument för forskning och upplysning till konsumenternas tjänst tillåter vi oss allvarligt betvivla.

Propositionen och den till grund för densamma liggande utredningen har på ett mycket ofullständigt sätt redovisat den statliga upplysningsverksamhetens program och former. Att anslå medel till konsumentupplysning i största allmänhet förefaller icke vara ett rationellt tillvägagångssätt. I flera remissyttranden understrykes angelägenheten av en grundligare kartläggning av den forskningsverksamhet, som nu bedrivs, innan ytterligare organisatoriska påbyggnader genomföres. Statskontoret har icke funnit det erforderligt att ingå på ett närmare bedömande av utredningsförslaget, emedan detta skulle föra för långt på grund av den föga realistiska syn utredningen anlagt på konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens problem.

Enligt vår uppfattning pekar utvecklingen hän på helt andra vägar för konsumentupplysning än sådan i statlig regi. Det synes oss under inga förhållanden välbetänkt att nu inrätta nya råd och ämbetsverk på området. Man bör i stället ytterligare någon tid avvakta resultaten av den verksamhet, byggd på fria initiativ, som så lovvärt begynt även i vårt land. Propositionen bör enligt vårt förmenande inte heller läggas till grund för ett riksdagsbeslut med hänsyn till ovan berörda ofullständigheter i utredningen.

Vi föreslår därför att HFI t. v. bibehålles i sin nuvarande utformning samt att Kungl. Maj:t låter närmare utreda lämpliga former för en samordning av det statliga forskningsarbetet på konsumentvaruområdet. Fle-
ra skäl förefaller oss härvid tala för att åt HFI uppdrages att fungera som centralt samarbetsorgan.

Med stöd av ovanstående hemställas,

att riksdagen måtte

1) vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 105 avslå de under punkterna I, II, III och under IV b, c och d framförda förslagen;

2) i enlighet med hittills rådande normer å driftsbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1956/57 anvisa till bidrag åt HFI ett reservationsanslag av 465 000 kronor, samt

3) uppdraga åt Kungl. Maj:t att utforma riktlinjer för en samordning av nuvarande statlig forskning på konsumentvaruområdet med HFI som samarbetsorgan.

Stockholm den 4 april 1956

Ebon Andersson

N. G. Svärd
